

Viron laskusuhdanne syvenee

Viron teollisuustuotanto supistui loppuvuonna noin 20 %, ja alkuvuoden lukemista odotetaan vieläkin synkempiä. Viron Pankki ennustaa talouden laskevan negatiivisimman ennustuksen mukaan 8,9 prosenttia, mutta toivoo laskun pysyvän 5 prosentin tasolla. Valtiovarainministeri ei ihmettelisi jopa neljänneksen pudotusta.

Työttömyys kasvoi rajusti verrattuna viime vuoteen ja uusia työpaikkoja ei ole näkyvissä. Suurelta konkurssiaallolta on välttytty ja ilmapiiri on tyyni - onko tämä vain tyyntä ennen myrskyä? Virolaiset ovat yleisesti valmiita palkkojen alentamisiin, jos toisena vaihtoehtona on työttömyys. Julkishallinnon leikkaukset (-10 %) nähdään esimerkkinä yksityissektorille.

Palkkojen pienentymistä helpottaa laskeva inflaatio, joka on nyt 4,1 %. Paine peruskulutushyödykkeiden hintojen laskuun on suuri. Tietyillä aloilla ollaan lähellä deflaatiota.

Valtion elvytyspaketin suuruus on 5,7 miljardia kruunua eli 365 miljoonaa euroa. Summa kanavoidaan vienti- ja lainatukuina noin 1300:lle vientiyritykselle.

Valtion tulokertymästä ei ole tarkkaa tietoa, ja osa arvioitsijoistapitää tehtyä negatiivista talousarviota liian optimistisena.

Kansantalous

Viron talous on nopeasti hiipunut lamaan ja maa on suurien haasteiden edessä. Talouskasvu taittui jo viime vuonna ja globaali talouskriisi on kääntänyt alamäen vielä jyrkemmäksi. Viron Pankki julkisti lisäennusteen 5.2., jota käytettiin myös pohjana hallituksen talousarviossa. Negatiivisimman arvion mukaan BKT laskee 8,9 %. Joidenkin asiantuntijoiden mielestä tehty negatiivinenkin talousarvio oli liian optimistinen, ja valtion tulokertymä tulee olemaan kaavailtua alhaisempi. Tämä tarkoittaisi uusia leikkauksia tai suurempia rakenteellisia muutoksia verotukseen.

Taulukko: Viron talouden perusindikaattorit vuosille 2007–2010 (Lähde: Viron Pankki 02/2009)

		2007	2008	2009**	2010**
BKT(EEK mrd.)	lähtökohtainen ennuste	239	251*	242	245
	riskiennuste	239	251*	230	222
BKT kasvu (%)	lähtökohtainen ennuste	6.3	-3.0*	-5.5	1.0
	riskiennuste	6.3	-3.0*	-8.9	-3.5
Inflaatio (%)	lähtökohtainen ennuste	6.8	10.6	2.0	0.3
	riskiennuste	6.8	10.6	0.2	-1.7

*arvioitu data kv4:lle

**ennuste

Viron taloussuhdanne instituutti järjesti vuoden 2008 lopulla asiantuntijaneelin, jonka perusteella luotiin myös ennuste talouden alamäestä. Asiantuntijoiden arviot hiipumisesta olivat 9-10 prosentin luokkaa ja niitä parempia ennusteita voidaan pitää liian optimistisina. Viron Pankki ennustaa talouden aloittavan hitaan ja vaivalloisen nousun ensi vuonna ja BKT:n olevan plussan puolella jo vuonna 2010.

Samalla pankin riskiennuste näyttää pahimmassa tapauksessa 3,5 % laskua. Valtiovarainministeri Ivari Padar kommentoi virolaisessa kauppalehdessä, ettei edes 25 % pudotus ole poissuljettu vaihtoehto ja että ennusteita on nyt mahdotonta tehdä.

Verokertymä oli vuoden 2008 lopussa negatiivinen ja valtio joutui ottamaan käyttöön hyvinä aikoina kerättyjä reservejä paikkaamaan alijäämää. Alkuvuonna tilannetta oli tarve arvioida nopeasti uudelleen ja hallitus päätti 8,08 miljardin kroonin suuruisista leikkauksista negatiivisessa talousarviossa eli ns. säästöbudjetissa (3,5 % BTK:stä). Leikkauksien päätavoite on pysyä Maastrichtin kriteereissä ja budjetin alijäämä pysyy leikkauksien ansiosta alle kolmen prosentin.

Hallituksen virallista tavoitetta liittyä euroon vuonna 2012 tukee myös inflaation lasku. Tammikuussa kuluttajahinnat nousivat 4,1 % - marraskuussa -08 kuluttajahintaindeksi oli vielä 10,5 %. Kotimaisen kysynnän väheneminen aiheuttaa selvää painetta hintojen laskuun. Elintarvikkeista esimerkiksi maitotuotteet ovat laskeneet noin 2 % vuoden alussa ja kulutustarvikkeet (vaatteet ja kengät) ovat halventuneet noin 5 %. Tämän kehityksen voi odottaa jatkuvan.

Työttömyys ja palkat

Tammikuun lopussa Viron työttömyysaste oli 6 %. Kasvua verrattuna joulukuuhun on +27,8 % ja viime vuoden samaan aikaan +146,3 %, jolloin työttömyys oli ennätys alhaalla. Työttömiksi on rekisteröitynyt tällä hetkellä noin 39 000 , mutta todellinen luku on suurempi koska kaikki eivät rekisteröidy. Erityisesti uusien työttömien määrä on kasvanut ja uusia työpaikkoja on ennätys vähän. Työttömistä vain 1100 on löytänyt uuden työpaikan. Työttömyysaste on suurin Etelä-Virossa sekä Itä-Virumaalla.

Työttömyyden ennustetaan nousevan vielä lisää tänä vuonna. Monet yritykset odottavat uuden työvoimalainsäädännön hyväksymistä. Sen pitäisi tulla voimaan tämän vuoden kesäkuussa. Tällöin irtisanomisaika lyhenisi huomattavasti, ollen suurimmassa osassa tapauksia 30 päivää. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan maksaa nykyisin työnantaja, mutta tämä tulisi poistumaan lainsäädännön muutoksessa. Korvauksen kesto riippuu työsuhteen pituudesta. Nykyisin ansiosidonnoista saa viiden vuoden työsuhteesta kahden kuun ajan.

Viron keskipalkka laskee maltillisesti verrattuna viime vuosiin. Keskipalkka on 12 527 kruunua eli 803 euroa. Virallisia arvioita palkan alennuksista ei ole saatu ja työnantaja puoli toivoikin hallituksen leikkauksien näyttävän esimerkkiä myös yrityspuolelle ja palkkojen leikkauksiin voitaisiin lähteä mukaan rajummin. Käytännössä palkkojen lasku on helppoa, suurimman osan palkasta ollessa bonuksia ja lisiä, joita maksetaan jopa kuukausittain. Sitä tehdään osittain myös julkishallinnossa. Ne jäävät pois tulosten heikentyessä automaattisesti ja reaaliansoihin on Virossa tullut jo selviä heikennyksiä.

Elinkeinoelämä

Teollisuustuotanto laski yhteensä vuonna 2008 vain 5 % verrattuna edellisvuoteen, mutta jo loka-joulukuussa oli merkkejä jyrkemästä laskusta ja joulukuussa laskua oli 21 %, mikä antoi viitteitä alkuvuoden kehitykseen. Eniten ovat laskeneet elintarviketeollisuus, johon on vaikuttanut eniten kotimaisen kysynnän lasku sekä puu- ja rakennusteollisuus.

Negatiivisen talousarvion yhteydessä keskusteltiin paljon yritysten tuloveron nostamisesta, mutta tähän Reformipuolueen pääministeri Andrus Ansip tuskin tulee nöyrytymään. Yrityksien kuluja tulee kasvattamaan sairasvakuutukseen tehdyt muutokset, joissa työntekijöiden omavastuuta vieritetään myös yrityksiä maksettavaksi. Yrityksien velkaantumistaso on suhteellisen korkea ja maksuvaikeudet alkoivat lisääntyä viime vuoden lopussa. Krediitinfo OÜ:n tilastojen mukaan 16,7 %:lla yrityksiä on esimerkiksi velkaa verottajalle (01/09).

Viron kiinteistömarkkinat ovat hidastuneet ja tammikuu oli ennätys hiljainen kiinteistökauppojen osalta, kauppoja tehtiin 30-40 % vähemmän verrattuna edellisvuoteen. Kiinteistöjen hinnat laskivat jo viime vuonna keskimäärin 10-20 % ja uusia asuntoja valmistui vuoden lopussa kaksi kertaa vähemmän kuin edellisvuonna. Tänä vuonna hintojen lasku on maltillista ja tilanteen tulee ratkaisemaan työttömyyden

kehitys. Kiinteistömarkkinoiden raju kasvu perustui velan saannin helppouteen ja kotitalouksien velkaantumistasoon on korkea. Työttömyyden nousu yli 10 % tarkoittaisi pakkomyyntien kasvua. Myös monet yritykset ovat kiinteistösijoittajia ja huonossa markkinatilanteessa sijoitusten realisointi on hankalaa.

Ensimmäisiä taantumien kärsijöitä ovat autokauppiat. Autokauppa väheni joulukuussa noin puolella. Palvelusektorilla ovat eniten vaikeuksissa ravintolat ja pienemmät kaupat, joita on laitettu pysyvästi tai toistaiseksi kiinni ympäri Viroa. Turismialan yrityksiä on koeteltu syksyllä nostettu 18 % arvonlisävero (ennen 5 % alan yrityksille). Merkittävää konkurssiaaltoa ei ole kuitenkaan vielä nähtävissä.

Suomen tilastokeskuksen mukaan suomalaisten turistien määrä kasvoi Virossa viime vuonna 9 % (sis.yöpymisen). Ilmaisjakelu lehti Baltic Guiden ja Turu-Uuringud AS:n teettämän viimekevään tutkimuksen mukaan suomalaisturisti käyttää 150 € matkallaan Virossa ja on suurin kuluttajaryhmä matkailussa. Joidenkin arvioiden mukaan suomalaisten turistien tuoma tulo on 3 % Viron BKT:stä eli yhtä paljon kuin maan maataloussektori. (Turismi muodostaa 10 % BTK:stä ja suomalaisten turistien osuus on 1/3). Suomalaisturistien määrän kasvulla voi olla siis hyvinkin vaikutusta Viron talouden elpymiseen.

Suoria ulkomaisia investointeja on tehty Viroon vuoden 2007 loppuun mennessä 10,8 miljardia euroa ja suurimmat investoijat ovat olleet Ruotsi ja Suomi. Vuodesta 2007 investointien määrä on laskenut. Suomalaisia suoria investointeja vuodelle 2009 tulee olemaan silti tasaisesti ja yrityskauppojen määrä tulee oletettavasti nousemaan. Suomalaisyrietykset tulevat myös panostamaan markkinaosuuksien kasvattamiseen. Kotimaisen kysynnän hiipuesssa esimerkiksi SOK-yhtymän Prisma-ketju laajenee Itä-Viroon ja Kotipizza ketju rantautui Viroon alkuvuonna 2009, aloittaen toiminnan Tallinnassa. Molempien yritysten kokemusten mukaan Viron laskusuhdanteessa kannattavaan laajentamiseen vaikuttavat madaltuneet kiinteistö hinnat ja työvoiman helpottunut saanti.

Elvytys

Negatiivisen talousarvion keskellä Viron valtio harrastaa maltillisesti myös elvytyspolitiikkaa, joka kohdistetaan vientiyrityksiin. Viron talous- ja liikenneministeriön suunnittelema elvytyspaketti suurentaa valtion vientitakuuta. Elvytyspaketin kokonaissumma on 5,7 miljardia kruunua eli 365 miljoonaa euroa. Tukea tulee samaan 1300 yritystä (kokonaisarvo n. miljardi euroa), jotka muodostavat kuudennesosan koko vientisektorista.

Valtion elvytyspaketti koostuu vientitakuista sekä konkreettisesta valtion lainatakuusta yrityksille, joiden liikevaihdosta vähintään 10 % tulee viennistä ja jotka ovat olleet toiminnassa yli 3 vuotta. Tarkemmat käytännöt ja ehdot selviävät myöhemmin. Tukipaketti on otettu vastaan varovaisen myönteisesti.

Valtion kehityssäätiö ArenguFond siirtyi negatiivisen talousarvion yhteydessä Enterprise Estonian/EAS (Viron liike-elämän kehityskeskus) alle. ArenguFond perustettiin vuonna 2007 ja sen yhtenä esikuvana oli Suomen Sitra. Säätiö voi investoida yhteen projektiin korkeintaan 5 % sen koko budjetista eli noin 1,5 miljoonaa euroa vuotta kohden. ArenguFondin toiminta on käynnistynyt hitaasti ja osasyynä tähän ovat Viron alhainen innovaatioiden määrä sekä yksityiset riskipääomasijoittajat, jotka hallitsevat markkinoita. Kehityssäätiön uusin investointi oli tuulivoimalayritys Goliath Windin osakkuuden ostaminen (21,37 %) 3,9 miljoonalla kruunulla (250,000 €). Tavoitteena on tukea erityisesti yrityksen kehitystyötä Virossa.

Suomen suurlähetystö, Tallinna